

Miquel Reniu – Setembre de 2010

Paco Candel i la llengua catalana

Malgrat la tímida obertura del règim franquista durant la seva etapa final, que va fer possible una discretíssima presència pública de la llengua catalana, la continuada i forta allau immigratòria de treballadors castellanoparlants arribats a Catalunya al llarg dels anys cinquanta i seixanta i, òbviament, els efectes de la prohibició i la repressió de la llengua catalana perpetrats pel franquisme, des de la supressió de l'Estatut de Catalunya l'any 1938, havien fet el seu camí: si l'any 1940, un any després de la guerra, el 75 % de la població catalana era catalanoparlant, l'any 1975 només ho era el 60 % de la població. El català, ús social i reproducció del model lingüístic, vivia el moment més crític de la història. Els efectes contraris al manteniment del català com a llengua comuna dels catalans eren ben evidents i, si no es redreçava el rumb d'aquesta deriva lingüística, la desaparició del català era un fet ben possible en un món cada vegada més global i més estretament comunicat.

Es podria dir, doncs, que el franquisme havia menat amb un resultat positiu la seva ofensiva contra la llengua catalana, conscient aquest que l'afebliment o la pèrdua del català significaria l'afebliment o la pèrdua del nostre sentiment nacional. L'objectiu havia estat clar: destruir la llengua per a destruir la nació. Per sort, el redreçament del rumb va ser possible!

La nostra identitat com a poble, com a nació, es fonamenta de manera molt singular en la llengua i la cultura catalanes. Certament, Catalunya no és tan sols un fet lingüístic i cultural, és també una realitat configurada per la història i per molts altres elements i normes de vida en comú; si bé, sense la llengua i la cultura que aquesta vehicula, el nostre sentiment d'identitat nacional es veuria molt disminuït, potser, fins i tot, es podria perdre. Per tant, podem dir que la nació catalana és un fet lingüístic i cultural. Aquesta convicció té dues conseqüències ben clares: la necessitat de mantenir la nostra llengua, de fer-ne normal l'ús social en l'àmbit públic i el privat com a llengua comuna dels catalans i, en segon lloc, garantir-ne l'accés i els models de reproducció, molt especialment en l'àmbit escolar i dels mitjans de comunicació. Les llengües s'aprenen, no són cap barrera per a ningú, ben al contrari són ponts que faciliten el diàleg i la integració entre les persones i els pobles. Les llengües no són barreres, ni elements excloents, com ho són en alguns col·lectius nacionals la raça o la religió. Les llengües, és cert, defineixen un conjunt nacional, però al mateix temps que l'estructuren l'obren, el fan permeable a tothom. Aquest és el cas del català.

Per a fer de la llengua catalana una barrera, el franquisme en va prohibir el coneixement i l'ús públic. El català fou proscrit de l'escena pública: escola, món editorial, mitjans de comunicació, comerç i àmbit socioeconòmic, institucions oficials i públiques, etc. El català es va convertir en una barrera per als mateixos catalans, que només el podien aprendre i parlar en l'àmbit privat —cosa que produïa deserció lingüística i cultural i actituds contràries a la pròpia llengua— i, encara molt més, per als castellanoparlants arribats a Catalunya en importants allaus immigratòries, els quals no tenien pràcticament accés a la llengua i que el

franquisme volia posicionar en contra o en la més absoluta indiferència de tot el que significava llengua catalana o sentiment de país. El còctel a base de prohibició, repressió i indiferència podria haver estat letal per a la llengua catalana, però l'intent va fracassar perquè veus de la mateixa immigració el van denunciar i el van combatre. Sense cap mena de dubte, la veu que primer i amb més autoritat va denunciar aquesta maniobra del franquisme i va marcar el camí per a la integració a Catalunya de la immigració fou Paco Candel.

Els altres catalans (1964) de Paco Candel és un assaig clau, de lectura obligada, per a entendre el paper de la immigració a la Catalunya contemporània. Sense aquest llibre, sense les seves reflexions i receptes, no hagués estat possible la integració dels 'altres catalans' a Catalunya, ni la convivència entre els 'altres catalans' i els 'catalans de sempre'. Sense aquest llibre, tampoc no hagués estat possible el redreçament lingüístic i nacional de Catalunya, la política lingüística (immersió lingüística), els estatuts amb suport majoritari, ras i curt, el manteniment de la llengua i la nació.

Amb la recuperació de les nostres institucions d'autogovern i la política lingüística de la Generalitat, s'ha dut a terme un treball formidable per a difondre el coneixement i l'ús del català. Aquest esforç ha comptat sempre amb la complicitat d'amplis sectors de la immigració catalana, i això és mèrit de persones com Paco Candel.